

OY-KUNI YETIB TUG‘ILGAN CHAQALOQ.

Farg'ona shahar Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi

“Maxsus fanlar” kafedrasi o’qituvchisi

Giyazova Diloromxon

Annotatsiya: *Ushbu maqolada oy kuni yetib tug‘ilgan chaqaloq haqida aytib o‘tilgan va muallif tomonidan muhim tavsiyalar berilgan.*

Kalit so'zlar: *fiziologik gipertonus, Apgar shkalasi, neonatolog, yurak urishi, mushaklar tonusi, pulsatsiya.*

A BABY BORN LATE ON A MONTHLY DAY.

Annotation: *This article discusses a baby born late on a lunar day and provides important recommendations by the author.*

Keywords: *physiological hypertonicity, Apgar scale, neonatologist, heart rate, muscle tone, pulsation.*

Homiladorlikning 9 oylik (280 kunlik) ya’ni 38-41 haftalik muddatini to‘liq o‘tab, funksional jihatdan yetuk tug‘ilgan chaqaloqqa aytiladi. Bu muddat 37 haftalik va undan kamaygan hollarda muddatiga yetmay tug‘ilgan, 42 haftalik va undan o‘tib ketganda muddatidan o‘tib tug‘ilgan hisoblanadi. Oy-kuni yetib tug‘ilgan chaqaloqqa ma’lum morfofunktsional belgilar majmuasi xosdir: tana vazni 2600-4000gr gacha, bo‘y uzunligi o‘rtacha 46-56 sm gacha, bosh aylanasi 34-35 sm, ko‘krak qafasi aylanasi 32-33 sm, kallaning yuz qismi miya qismiga nisbatan kichik, ensa sohasida tug‘ruq o‘smasi mavjud, terisi och pushti rangda, teri osti yog‘ qavati yaxshi rivojlangan, tabiiy burmalar sohasi tug‘ruq surtmalari

bilan qoplangan, elka va orqa sohasi mayin tuklar bilan qoplanganligi aniqlanadi. Oyoq-qo‘llari kalta, tanasi uzun, mushaklarning *fiziologik gipertonusi*, ovozi baland, yig‘isi qattiq, shartsiz reflekslar (so‘rish, yutish, aksirish, kiprik qoqish) yaxshi shakllangan.

Oy-kuni yetib tug‘ilgan chaqaloqning yashashga qodirligini, ya’ni umumiy funksional holatini baholash uchun *Apgar shkalasi*dan foydalaniladi. *Apgar shkalasi* bilan chaqaloq tug‘ilgandan so‘ng 1-5 daqiqada baholanadi. Bu shkala bo‘yicha 5 ta belgi hisobga olinib, har bir belgiga 2 balldan beriladi. Yetuk muddatida tug‘ilgan chaqaloq umumiy ahvoli normada *Apgar shkalasi* bo‘yicha 8-10 ballga baholanadi va bu yaxshi ko‘rsatkich hisoblanadi.

APGAR SHKALASI.

Belgilar	Ballar		
	0	1	2
Yurak urish soni	Aniqlanmaydi	1 daqiqada 100 tadan kam	1 daqiqada 100 tadan ortiq
Nafas harakati	Yo‘q	Siyrak va tartibsiz, kuchsiz yig‘laydi.	Me‘yorida, qattiq qichqiradi
Mushaklar tonusi	Yo‘q yoki sust	Oyoq-qo‘llari yengil bukilgan	Harakatlari faol
Reflekslar holati	Yo‘q	Kam ifodalangan, aftini burishtiradi.	Aksirish, yo‘tal
Teri qoplamalari-ning rangi	Ko‘kimtir yoki oq	Tanasi och pushti rangda, qo‘l-oyoqlari ko‘kimtir.	Teri rangi och pushti rangda

Chaqaloqlarni birlamchi saranjomlab-sarishtalash, tozalash tadbirlarini doya – hamshira amalga oshiradi. Chaqaloqlarni dastlabki yuvib-tarash, yuqori nafas yo‘llarining to‘liq o‘tkazuvchanligini va mustaqil nafas olishini ta‘minlash, teri, shilliq pardalar, yuqori nafas yo‘llari, kindik tizimchasi organizmga infeksiya tushishini oldini olish, maqsadida bog‘lov materiallari, asbob-anjomlar tozaligiga rioya qilgan holda quyidagi tartibda olib boriladi:

1. Og‘iz-burun atrofii steril salfetka yoki paxta bilan artib olinadi, yuqori nafas yo‘llaridan shilimshiq modda, tug‘ruq suvlarini steril rezina balloncha, elektroso‘rg‘ich yordamida so‘rib olish.

2. Ko‘z kasalliklarini, ya‘ni gonoblenoreyani oldini olish maqsadida har bir ko‘zni alohida steril salfetka bilan ichkaridan tashqariga qarab artish, ko‘z burchagiga 1% li tetrasiklin malhami pastki qovoqqa surtiladi. Qiz bolalarda jinsiy yoriqqa 2% li kumush nitrat eritmasi tomiziladi.

3. Kindik tizimchasi pulsatsiya to‘xtagandan so‘ng, aseptik sharoitlarda bola tomonidan 10 sm va 12 sm uzoqlikda 2ta qisqich qo‘yiladi va ular o‘rtasidan yuqumsizlantirilgan qaychi bilan kesiladi. Kesilgan yuza yodning 5 %li spirtidagi eritmasi bilan artiladi. Shundan so‘ng bolani onanig quchog‘iga yotqiziladi, ko‘krak tutiladi, so‘ngra chaqaloqni steril yo‘rgakka o‘rab, isitgichli yor‘gaklash stoliga olib o‘tiladi. Agar chaqaloqning terisi qon, shilimshiq bilan ifloslangan bo‘lsa, bolani tog‘ora ustida ko‘tarib turib, kuchsiz iliq kaliy permanganat eritmasi bilan, ko‘zachadan quyib cho‘miltiriladi. So‘ngra kindik halqasidan 1,5-2 sm uzoqlikda kindikka ipak yoki ketgut ligatura quyiladi va ligaturadan 2 sm uzoqlikda kesiladi, kindikning qolgan qismi spirt bilan zararsizlantiriladi. Kindik qoldig‘i kuniga 1 marta avvaliga spirt yoki vodorod peroksid eritmasi bilan, keyinchalik kaliy permanganatning 5 % li eritmasi bilan ishlov beriladi. Kindik qoldig‘i tizimchasiga bog‘lam qo‘yilmaydi, hayotining 4-5 kunida kindik qoldig‘i tushadi.

Chaqaloqlarga birlamchi yuvib-tarash o'tkazilgandan so'ng, tug'ruq zalida *neonatolog* chaqaloqda tug'ma nuqsonlar bor yoki yo'qligini aniqlash maqsadida ko'rikdan o'tkazadi, tana vazni bo'y uzunligi, ko'krak qafasi va bosh aylanasi o'lchami aniqlanadi. 1% li xloramin eritmasi bilan ishlov berilgan yo'gaklash stolida qattiq o'ramasdan, boshiga alohida yo'rgak yoki qalpoqcha kiygizib, erkin yor'gaklanadi. Chaqaloqning ikkala qo'liga klenkadan iborat bilaguzuklar bog'lanib, unda tug'ruq tarixi raqami, chaqaloq tug'ilgan sanasi, ota - onasining ismi, familiyasi, tug'ilgan yili, bolaning jinsi, tana vazni yoziladi va chaqaloqlar xonasiga o'tkaziladi. Hamshira chaqaloq qabul qilingan vaqtni belgilaydi.

Yangi tug'ilgan chaqaloqni tozaligiga hamshira qat'iy rioya qilishi kerak. Xonada 1 ta chaqaloqqa xona maydoni 6 m² dan kam bo'lmasligi kerak.

Chaqaloqlar har ovqatlantirishdan oldin qayta yor'gaklanishi, kuniga 1 marta kindik qoldig'i tizimchasiga ishlov berilishi kerak. Chaqaloqlar xonasi harorati 22-24°C atrofida ushlab turilishi, 1 kunda 3-4 marta nam ishlov berilishi, havo ultrabinafsha nurlar (kvars, simob lampa) bilan zararsizlantirilishi lozim. Har kuni 1 marta yo'rgaklash vaqtida chaqaloq 37-38 °S li suvga yuvintiriladi. Yo'rgak bilan bosuvchi harakatlar yordamida terisi kuritiladi. Tabiiy burmalar sohasiga steril paxta yog'i surtiladi. Yoki shu maqsadda 5% li tanin malhami, «Desitin» xilidagi bolalar himoya malhami surtiladi, talk kukuni sepilishi ham mumkin.

Yangi yuriqnomaga muvofiq bolada emlashga tayyorligini birinchi belgilari (spontan nafas olish, so'ruvchi harakatlar, ko'krakni qidirish) namoyon bo'lgach, tug'ilgandan so'ng 30-60 minut davomida ko'krak bilan birinchi bor boqishni boshlash mumkin. Chaqaloqda erkin, ya'ni chaqaloq yig'isiga qarab, ovqatlantirish rejimi tavsiya qilinadi. Ovqatlantirishlar orasidagi vaqt o'rtacha 3 soat, 1 marta ovqatlantirish davomiyligi 20-30 daqiqaga teng bo'lishi lozim. Kechki dam olish soatlarini 2400 dan 0600 gacha belgilash maqsadga muvofiq. Emizishdan oldin ona o'llarini oqar suvda sovunlab yuvadi. Xar bir emizishdan oldin ko'kragini yuvish

mumkin emas. Agar zarur bo'lsa, emizgandan so'ng, ko'krak uchlari toza iliq suvda sovunsiz yuviladi, quritiladi va areolalar sohasi sut bilan artiladi, havoda quritib berkitiladi.

Onada sut ishlab chiqarilishi bola qancha sut emishi, ko'krakni to'g'ri tutilishiga bog'liq, bola qancha ko'p sut emsa, shuncha ko'p sut ishlab chiqariladi.

Agar bolaga ko'krak suti o'rnini bosuvchi suv yoki glukoza berilgan bo'lsa, u holda bola kam emadi va onada kam sut ishlab chiqariladi va bu o'z navbatida onada «juda ham kam sut» vaziyatini keltirib chiqaradi. Bu esa bolani yetarlicha oziqlanmasligi va laktatsiya (ko'krak suti ajralishi)ni kamayishiga olib keladi. Ko'krak suti bilan ovqatlantirishda 3-4 kungacha chaqaloqni yotgan holda ovqatlantirish, 4-5 kundan so'ng esa o'tirgan holda ovqatlantirishga ruxsat etiladi.

Barcha muddatida tug'ilgan chaqaloqlarda absolyut va nisbiy qarama-qarshiliklar bo'lmagan hollarda tug'ruqxonada emlash o'tkaziladi. Tug'ruqxonada *profilaktik* emlash kalendariga qat'iy asoslangan holda quyidagi emlashlar o'tkaziladi:

Virusli gepatit B ga qarshi emlash.

Vaksina chaqaloq tug'ilgandan so'ng dastlabki 24 soat ichida qilinadi. Vaksina sonning old lateral qismiga mushak orasiga yuboriladi. Emlash bir martalik shprislar bilan o'tkaziladi, emlash dozasi – 0,5 ml. ochilgan vaksinani flakonini, vaksinani saqlash harorati (+4+8 C) tartibiga rioya qilgan holda 5 kun davomida ishlatish mumkin.

Silga qarshi emlash (BSJ)

Silga qarshi emlash maqsadida **BSJ** vaksinasidan foydalaniladi. *Vaksinani* ishlatish muddati ishlab chiqarilgan kundan 9 oygacha, *vaksinani* saqlash harorati +8 Sdan ortiq bo'lmagan haroratli xonada qorohg'i joyda saqlanadi. Ampulada 2

ml izotonik natriy xlor eritmasi bo‘lib, flakonda 20 doza bo‘ladi. Eritilgandan so‘ng 2 soatgacha ishlatish mumkin. 1 doza 0,05 mg-0,1 ml ga teng. Muddati o‘tgan, etiketkasiz, yorilgan ampulalar saqlangan, eritilganda tarkibida yot jismlar aniqlanuvchi vaksinaning ishlatilishi man etiladi. Emlash yangi emlash kalendariga muvofiq tug‘ilgandan keyin 2-5 kun ichida o‘tkaziladi. Vaksina teri ichiga chap qo‘lning yuqori 1/3 qismining tashqi sohasiga maxsus shpris bilan 0,1 ml yuboriladi. Inyeksiya sohasida 4-5 mm papula hosil bo‘lib, 15-20 daqiqadan keyin so‘riladi. **Immunitet** emlangandan so‘ng 1,5-2 oy o‘tgach shakllanadi. 3 oydan so‘ng emlangan sohada chandiq hosil bo‘ladi.

Emlashga nisbiy qarama-qarshiliklar: terining yiringli kasalliklari, bosh miya jarohatlari, II, III, IY darajali chala tug‘ilganlik va boshqalar

Absolyut qarshi ko‘rsatmalar: tug‘ma immuntanqis holatlar.

Poliyeomiyelitga qarshi emlash (OPV) – chaqaloq hayotining 2-5 kunida o‘tkaziladi. Emlash og‘izga maxsus steril pipetka bilan 2 tomchi **OPV** (oral vaksina) vaksinasini tomizish yo‘li bilan o‘tkaziladi. **Vaksinaning** ochilgan flakoni ish kuni oxirida yo‘q qilinishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Pediatrriyada hamshiralik ishi . Qodir Inomov, Manzura G’aniyeva**

2. **Bolalar kasalliklari DAMINOV T.A., XALMATOVA B.T.**

BOBOYEVA U.R.

3. **Internet saydlari:**

<https://uz.wikipedia.org/wiki/>

<https://fayllar.org/>